

Opinnäytetyö (AMK)

Media-alan koulutus

Journalismi

2018

Eetu Ampuja

ARKALUONTEISTEN ASIOIDEN KÄSITTELY KIRJALLISESSA JOURNALISTISESSA HAASTATTELUSSA

– case murhatun uhrin äiti ja kolme muuta
esimerkkitapausta

Eetu Ampuja

ARKALUONTEISTEN ASIOIDEN KÄSITTELY KIRJALLISESSA JOURNALISTISESSA HAASTATTELUSSA

- case murhatun uhrin äiti ja kolme muuta esimerkitapausta

Tarkastelen opinnäytetyössäni erilaisia seikkoja, joita kirjoittavan journalistin on syytä ottaa huomioon arkaluontoisia asioita sisältävää kirjallista haastattelua tehdessä, sitä ennen ja sen jälkeen. Pyrin selvittämään, mitä kaikkea on otettava huomioon ja mitä eri tapoja on valmistautua emotionaalisesti hankalaan haastatteluun. Lisäksi yritän löytää vastauksia siihen, miten toimittajan tulee toimia itse arkaluontoisessa haastattelutilanteessa ja mitä toisaalta tulee ottaa huomioon vielä varsinaisen haastattelun jälkeen.

Opinnäytetyöni koostuu kolmesta pääluvusta. 2. luvussa kartoitetaan työni teoriaosuudet, keskeiset käsitteet ja lähdekirjallisuus sekä esitellään haastateltavat. 3. luvussa kerrotaan aineiston analyysin toteutuksesta ja 4. luku käsittää pohdintaosuuden.

Olen haastatellut opinnäytetyöhöni kolme journalistia, joista jokaisella on kokemusta arkaluontoisia asioita sisältävien haastatteluiden tekemisestä. Kukin heistä kertoo omat näkemyksensä siitä, mitä asioita heidän mielestään on syytä ottaa huomioon arkaluontoista haastattelua tehdessä, sitä ennen ja sen jälkeen. Haastattelut on tehty teemahaastatteluina.

Avaan työssäni myös omia kokemuksiani arkaluontoisesta haastatteluprosessista. Käsittelemäni kokemukset pohjautuvat Seiska-lehdessä helmikuussa 2018 julkaistuun henkilöhaastatteluun murhatun pojan äidistä. Opinnäytetyöni on tehty toimeksiantona Seiskalle.

Opinnäytetyöni lähteet koostuvat kolmesta tekemästani teemahaastattelusta sekä journalistisesta kirjallisesta ja sähköisestä lähdeaineistosta. Lisäksi heijastan aineistoon omia työskentelytapojani ja kokemuksiani arkaluontoisesta haastatteluprosessista.

Omakohtaisat kokemukseni sekä halu ja kiinnostus tutkia arkaluontoisiin haastatteluihin vaikuttavia seikkoja johtivat minut valitsemaan tämän aiheen opinnäytetyötäni varten. Uskon aiheen olevan tärkeä, sillä erityisesti emotionaalisesti haastavat haastattelut on kyettävä tekemään haastateltavaa kunnioittaen, journalistisen tuotoksen jokaisessa vaiheessa.

Vaikka huolellinen etukäteissuunnittelu onkin merkittävä osa arkaluontoisen haastattelun onnistumisessa, aina ei voi valmistautua etukäteen. Silti tärkeintä on aina toimia tahdikkaasti ja antaa haastateltavalle aikaa ja tilaa kertomuksilleen. Mitä enemmän toimittaja herättää luottamusta haastateltavassa, sitä parempi todennäköisesti itse jutustakin tulee.

ASIASANAT:

Journalismi, haastattelu, henkilöhaastattelu, journalistietiikka, arkaluontoisuus.

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Journalism

2018 | 28 pages

Eetu Ampuja

CONSIDERATION OF SENSITIVE SUBJECT MATTER IN LITERARY JOURNALISTIC INTERVIEW

– case “mother of murder victim” and three other examples

This thesis examines a number of factors that writing journalists should take into consideration when conducting an interview that touches on sensitive matters. It investigates how to prepare for an emotionally demanding interview, how to conduct oneself during the actual interview situation, and what needs to be still considered afterwards.

The thesis consists of three chapters. Chapter 2 lays the theoretical foundation, introducing key concepts, source literature, and interviewees. Chapter 3 details the analysis done on primary source material. Chapter 4 focuses on reflection of findings.

For the purposes of this thesis, three practising journalists were interviewed, using the method of theme interviews. Based on their experience, each interviewee relates their views on what to bear in mind prior to, during, and after an interview with sensitive and emotionally laden content and setting. Data gathered from these interviews constitutes the main body of primary source material used in analysis.

The thesis also draws on the author's own exposure to a sensitive interview process, namely one personal interview with the mother of a murdered son, which was published in Seiska magazine in February 2018. In addition to this particular case, the author also reflects more broadly on his experience and ways of working as journalist, where appropriate.

The choice of topic was motivated foremost by the author's own experience and interest, and a belief that it is especially important to carry out emotionally or psychologically challenging interviews with empathy and respect for the interviewee, maintaining highest journalistic standards and integrity at every step of the process.

Though careful pre-planning is key in the success of a sensitive interview, one does not always have the opportunity to prepare in advance. Still, it is crucial to always act in an appropriate and professional manner, and to give the interviewee adequate time and space to recount their story. The better a journalist is at building trust with their interviewee, the better it likely is for the story itself as well.

The thesis is commissioned by Seiska.

KEYWORDS:

Journalism, interview, personal interview, journalistic ethics, sensuality.

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
2 TEORIA JA KESKEISET KÄSITTEET	7
2.1 Lähdekirjallisuus ja haastateltavat	7
2.2 Journalistinen haastattelu	8
2.3 Tutkimushaastattelu	9
2.4 Teemahaastattelu	10
2.5 Henkilöhaastattelu	11
2.6 Journalismi	12
3 AINEISTON ANALYYSIN TOTEUTUS	14
3.1 Tutkimusote	14
3.2 Neljä arkaluontoisia asioita sisältävää journalistista haastattelutapausta	16
3.3 Arkaluontoisia asioita sisältävän haastattelun valmistelu	17
3.4 Arkaluontoisia asioita sisältävä haastattelutilanne	20
3.5 Arkaluontoisia asioista sisältävän haastattelun jälkeen	27
4 POHDINTA	30
LÄHTEET	34

1 JOHDANTO

Toiminnallisen opinnäytetyöni tarkoituksena on kuvata ja pyrkiä selvittämään, mitä seikkoja ja työskentelytapoja on syytä ottaa huomioon arkaluontoisia asioita sisältävää kirjallista journalistista haastattelua tehdessä, sitä ennen ja sen jälkeen. Tutkin aihepiiriä tarkastelemalla ja analysoimalla paitsi omaa työskentelyprosessiani tehdessäni arkaluontoisia asioita sisältänyttä journalistista lehtiartikkelia, myös haastatteleamalla kolmea muuta toimittajaa, joilla on omakohtaisia kokemuksia vastaavanlaisen journalistisen haastattelun tekemisestä.

Kiinnostuin arkaluontoisia asioita sisältävistä haastatteluista kirjoittaessani helmikuussa 2018 Seiska-lehteen kahden aukeaman mittaisen erikoishaastattelun naisesta, jonka oma poika oli murhattu raa'alla tavalla. Olen työskennellyt toimittajana alkuvuodesta 2005 asti ja elättänyt itseni sekä freelancerina että paikallislehden ja iltapäivälehden toimituksissa työskentelemällä. Vuosien varrella on tullut kirjoitettua lukemattomia juttuja mitä erilaisimmista aiheista, mutta silti Seiska-lehdessä (10/2018) julkaistu ”Poikani kitui kuoliaaksi” & ”Murhattiinko Jani potkujen vuoksi?” -juttukokonaisuus oli aihepiirinsä ja arkaluontoisuutensa vuoksi erityisen rankka. Siitä jäi erityisesti mieleen juuri uhrin äidin haastattelutilanne, joka kasvotusten tehtynä oli kaikinensa poikkeuksellisen tunteikas ja herkkä sekä myös henkisesti raskas.

Kyseisen haastattelun jälkeen aloin pohtia enemmänkin vastaavanlaisia, arkaluontoisia asioita käsittelevien haastatteluiden tekoprosesseja. Mietin eri syitä ja seikkoja, miksi olin mielestäni selviytynyt hyvin edellä mainitusta, journalistisella urallani poikkeuksellisen emotionaalisesta haastattelusta ja miksi toisaalta pidin kyseistä haastattelua itselleni niin tärkeänä. Aloin myös pohdiskella laajemmin, minkälaisia asioita kirjoittavan toimittajan on ylipäänsä otettava huomioon vastaavanlaisia arkaluontoisia asioita sisältäviä journalistisia haastatteluja tehdessä. Halusin tehdä kyseisen haastattelun mahdollisimman hyvin ja hienovaraisesti. Siksi avaan sen tekoprosessia tässä opinnäytetyössäni. Haastatteluprosessia käsiteltäviin osuuksiin on saatu lupa murhatun haastatellulta äidiltä.

Vastaavanlaisia haastattelukokemuksia löytyy myös kolmelta haastattelemani toimittajalta, joiden tietoja ja tuntemuksia arkaluontoisia asioita sisältävien haastatteluiden tekemisestä olen opinnäytetyössäni tarkastellut. Haastattelemani journalistit ovat Uusi Lahti -kaupunkilehden päätoimittaja Tommi Berg, Ilta-Sanomien toimittaja Miikka Hujanen ja Seiska-lehden toimittaja Sami Sinokki. Berg kertoo haastatelleensa erästä yksityishenkilöä, jonka alaikäinen lapsi oli joutunut vaikeaan elämäntilanteeseen. Hujasen

kertomassa esimerkkihaastattelussa oli niin ikään kyse yksityishenkilöistä, joiden naapuria epäiltiin kolmesta murhasta naapurin sytytettyä omakotitalonsa tahallaan palamaan. Sinokki puolestaan kertoi jututtaneensa miestä, joka selvisi kesällä 2017 Turun terroristisessa tarkoituksessa tehdyistä puukotuksista.

Kirjallisessa opinnäytetyöraportissa tarkoituksena on avata arkaluontoisia asioita sisältävien kirjallisten journalististen haastatteluprosessien eri työvaiheita. Tavoitteenani on myös kirjoittaa auki, minkälaisiin johtopäätöksiin ja tuloksiin olen työni pohjalta päätenyt. Lisäksi pyrin vastaamaan seuraaviin tutkimuskysymyksiin: "Miten valmistautua arkaluontoisia asioita sisältävään journalistiseen haastatteluun?" ja "Mitä seikkoja on otettava huomioon arkaluontoisia asioita sisältävää journalistista haastattelua tehdessä ja sen jälkeen?"

Olen jakanut opinnäytetyöni kahteen pääosaan: teoriaan ja keskeisiin käsitteisiin sekä tutkimuksen toteutukseen. 2. luku, teoria ja keskeiset käsitteet, avaa erilaisia teorioita ja tutkimusmenetelmiä lähteinään kirjalliset teokset, jotka käsittelevät yleisesti journalistia ja journalismin ohjeita, toimittajan työtä ja haastattelua. 3. luku, aineiston analyysin toteutus, käsittelee puolestaan arkaluontoisia asioita sisältävien kirjallisten journalististen haastatteluiden tekoprosesseja kokonaisuudessaan.

2 TEORIA JA KESKEISET KÄSITTEET

2.1 Lähdekirjallisuus ja haastateltavat

Opinnäytetyöni teoreettinen osuus koostuu media-alan ammattikirjallisuudesta ja muista alan kirjallisista lähteistä, omista kokemuksistani toimittajan työssäni sekä tekemistäni kolmen toimittajan haastatteluista. Kirjallisina lähteinä olen käyttänyt pääosin suomenkielistä tutkimus- ja ammattikirjallisuutta sekä muita alan kirjallisia lähteitä, jotka käsittelevät yleisesti journalismia ja journalismin ohjeita, toimittajan työtä, haastattelua, tutkimusmenetelmiä ja aikakauslehtiä. Pääasiallisena kirjallisena lähteenäni ovat olleet Sirkka Hirsjärven ja Helena Hurmeen teos *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö* (2009), Risto Kuneliuksen *Viestinnän vallassa. Johdatus joukkoviestinnän kysymyksiin* (2003), Aino Suholan, Seppo Turusen ja Markku Variksen *Journalistisen kirjoittamisen perusteet* (2005), Jorma Mäntylän *Journalistin etiikka* (2008), sekä Jouni Tuomen ja Anneli Sarajärven *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (2009).

Jokaisella haastattelemani kolmella toimittajalla on omakohtaista kokemusta arkaluontoisia asioita sisältävien journalististen haastatteluiden tekemisestä. Kukin heistä kertoi kokemuksistaan yhdestä valitsemastaan, itse tekemästään edellä mainitun kaltaisesta haastattelusta ja sen tekoprosessista.

Ensimmäinen haastattelemani journalisti on Tommi Berg, joka on toiminut lahtelaisen Uusi Lahti -kaupunkilehden päätoimittajana vuodesta 2008 lähtien. Sitä ennen journalistisesti kokenut Berg ehti työskennellä muun muassa samaan Mediatalo Esa -konserniin kuuluvan Etelä-Suomen Sanomien erikoistoimittajana ja uutispäällikkönä. (Berg, T., henkilökohtainen tiedonanto 20.3.2018¹).

Toinen haastattelemani journalisti on Ilta-Sanomien toimittaja Miikka Hujanen. Sanoma-konserniin kuuluva Ilta-Sanomat mainostaa itseään Suomen suurimpana uutismedianana (Ilta-Sanomat). Hujanen on työskennellyt Ilta-Sanomien hektisen uutistoimituksen vakituisena uutis- ja kotimaan toimittajana kesästä 2016 saakka. Aiemmin hän on toiminut muun muassa Iltalehden ja Ruotuväen toimittajana sekä freelancerina useissa pääkaupunkiseudun paikallislehdissä. (Hujanen, M., henkilökohtainen tiedonanto 28.3.2018²).

Seiska-lehden toimittaja Sami Sinokki on kolmas haastattelemani journalisti. Sinokki on työskennellyt Aller Media Oy:hyn kuuluvalla Seiskalla (ent. 7 päivää) syksystä 2014

saakka. Ennen Seiskalle siirtymistään Sinokille kertyi journalistista kokemusta muun muassa Talouselämän toimittajan tehtävistä. London School of Economicsista ja School of Oriental and African Studies -englantilaisyliopistoista valmistunut sekä pro gradu tutkielmansa Lähi-idän politiikasta kirjoittanut Sinokki (2018) haastatteli syksyllä 2017 aiemmin samana kesänä Turun terroristisesta puukotusiskusta selviytynyttä mutta loppuelämäkseen vammautunutta miestä. Sinokki, S., henkilökohtainen tiedonanto 18.3.2018³).

Lisäksi olen paneutunut omiin työskentelymenetelmiini tehdessäni arkaluonteisia asioita sisältävää journalistista haastattelua. Sellainen oli kyseessä, kun kirjoitin Seiska-lehteen helmikuussa 2018 laajan, kahden aukeaman mittaisen erikoishaastattelun edellisestä murhatun uhrin äidistä. Yhteensä neljän sivun juttukokonaisuus oli otsikoitu ensimmäisen aukeaman osalta: *”Poikani kitui kuoliaaksi”* ja toisen aukeaman osalta: *”Murhattiinko Jani potkujen vuoksi?”*. Juttu julkaistiin Seiska-lehdessä nro 10 / 2018.

¹Jatkossa (Berg 2018)

²Jatkossa (Hujanen 2018)

³Jatkossa (Sinokki 2018)

2.2 Journalistinen haastattelu

Haastattelu on perinteisesti yksi suosituimpia tapoja kerätä tietoa. Se on kahden henkilön välinen vuorovaikutus- ja sosiaalinen keskustelutilanne, jossa toinen osapuoli eli haastattelija esittää kysymyksiä, kun taas toinen, eli haastateltava, vastaa haastattelijan kysymyksiin (Jaakkola 2013, 200-201). Haastateltava on siis haastattelijan tutkimuksen kohteena. Haastateltavan vastaus peilaa aina myös haastattelijan läsnäoloa haastattelutilanteeseen (Ruusuvuori & Tiittula 2017, 46-47). Hirsjärvi ja Hurme (2001, 34, 42) kuvaavat haastattelua siten, että haastattelussa tutkija ja haastateltava keskustelevat tutkimusaiheeseen liittyvistä seikoista joko avoimesti tai strukturoidusti eli ennalta sovitusti ja järjestelmällisesti.

Printissä julkaistu tai internetistä haettu informaatio voi olla varsinkin ajankohtaisissa aiheissa vanhentunutta. Tällöin lähdeä on suositeltavaa lähestyä oman haastattelun keinoin. Itse tehdystä haastattelusta on myös mahdollista saada aiemmin julkaisematonta tietoa tai todennäköisesti ainakin sellaista informaatiota, jota ei välttämättä vielä ole

muilla tiedotusvälineillä (Huovila 2005, 79-80). Lisäksi Tuomen ja Sarajärven (2009, 74) mukaan haastattelun etu on sen joustavuus: haastattelijalla on vapaus esittää kysymykset haluamassaan järjestyksessä, hän voi tarvittaessa toistaa kysymyksen ja myös korjata mahdolliset haastattelun aikana esiin nousseet väärinymmärrykset.

Koska haastattelussa on tärkeintä saada aiheen tiimoilta niin paljon tietoa kuin vain mahdollista, onnistuneen lopputuloksen kannalta on suositeltavaa, että haastateltava saisi tutustua jo etukäteen haastattelun aiheeseen – kenties jopa haastattelukysymyksiin. Journalistin ohjeessa 17 sanotaan, että haastateltavalla on luonnollisesti myös oikeus tietää, missä asiayhteydessä hänen lausumaansa ja kommenttejaan käytetään (Suomen Journalistiliitto 2017).

Journalistin tulisi aina pyrkiä yleisöä palvelevaan journalismiin. Tämä on huomionarvoista, koska haastattelun osapuolilla saattaa olla toisistaan poikkeavia motiiveja haastattelun suhteen. Haastateltava voi pyrkiä tuomaan ilmi omia näkemyksiään ja viestejään haastattelun välityksellä. Haastattelu voidaan tehdä eri tavoin: kasvotusten, kirjallisesti – esimerkiksi sähköpostitse – tai puhelimitse. Haastattelutyylit ja haastateltavan roolit riippuvat kustakin haastattelun käyttötarkoituksesta ja osin myös tilanteesta: henkilöhaastattelua varten voi olla parempi jututtaa henkilöä kasvotusten, kun taas asiantuntijalta voi tarvittaessa saada riittävät kommentit puhelimitse. (Huovila 2005, 80.)

Viimeisen vuosikymmenen aikana sosiaalinen media on vaikuttanut voimakkaasti journalismiin ja sen haastattelutapoihin. Kun tiedonvälitys on nopeampaa kuin koskaan aiemmin, toimittajilla on myös yhä enemmän lähteitä käytössään (Knight & Cook 2013, 3). Tämä tuo paitsi vapautta, myös korostaa lähdekriittisyyttä. Jos haastateltava on entuudestaan tuttu tai hänen henkilöllisyydestään voidaan mennä muutoin takuuseen, haastattelun voi yhtä hyvin tehdä nykypäivän pikaviestipalveluiden kuten vaikkapa WhatsAppin, Messengerin, Skypein tai FaceTimen avulla. Ne ovat käteviä haastattelumuotoja siksikin, etteivät ne maksa käyttäjälleen mitään. Esimerkiksi pidemmän haastattelun tekeminen Suomesta Australiaan tulee maksuttomalla FaceTimella huomattavasti hintavaa kaukopuhelua halvemmaksi.

2.3 Tutkimushaastattelu

Tutkimushaastattelulla on puolestaan oma erityistehtävänsä ja omat osallistujaroolinsa: siinä haastattelu saa alkunsa tutkijan toimesta, ja tutkija myös näyttää suuntaa haastat-

telussa käsiteltäville asioille. Haastateltava puolestaan on niin sanotusti tietämätön osapuoli (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 22). Tutkimushaastattelu tähtää aina tutkimustehtävän selvittämiseen ja suorittamiseen. Sillä pyritään ensisijaisesti tietyn tutkimusaineiston keräämiseen, toisin siis kuin esimerkiksi arkisissa keskusteluissa tai esimerkiksi lehtijuttuja varten tehdyissä haastatteluissa. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 34-35, 42.)

Eri haastattelun teemojen käsittelyjärjestyksessä ei ole niinkään väliä tutkimushaastattelua tehdessä. Olennaisinta on, että kukin haastateltava kykenee antamaan haastattelun avulla oman kuvauksensa ja kantansa asian tiimoilta. Päämääränä on, että vastaaja on saanut käsitellä teemat itselleen luontelevassa järjestyksessä. (Vilkkä 2015, 124.)

2.4 Teemahaastattelu

Tutkimushaastatteluun lukeutuvista alalajeista yksi on teemahaastattelu. Siinä pyritään etsimään tutkimusongelmille sopivia teemoja ja etsimään niille vastauksia. Tutkimushaastattelussa jokaiselle haastateltavalle esitetään samat haastattelukysymykset, mutta vastauksia ei ole kuitenkaan kytketty mihinkään tiettyihin vastausvaihtoehtoihin. Näin ollen haastateltavat voivat vastata kysymyksiin kukin omalla tavallaan ja itselleen luontelevassa järjestyksessä. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 43, 47.)

Valitsin opinnäytetyöni haastattelutyypiksi teemahaastattelun myös siksi, että sitä on perinteisesti käytetty useiden sellaisten eri tieteenalojen tutkimuksissa, joissa tuotetaan ensisijaisesti omaan kokemukseen, tässä tapauksessa arkaluontoisiin haastatteluihin, pohjautuvaa tietoa. Teemahaastattelu valitaankin yleensä tutkimusmenetelmäksi käsiteltäessä arkaluontoisia aiheita sekä silloin, kun ei voida varmuudella tietää, millaisia vastauksia tutkittavasta aihepiiristä tullaan saamaan (Metsämuuronen 2005, 226).

Hirsjärvi ja Hurme (2001, 47) huomauttavat, että teemahaastattelu vaatii tutkijalta perinpohjaista aihepiiriin tutustumista ja haastateltavien tilanteeseen perehtymistä. Niiden pohjalta valitaan myös käsiteltävät teemat. Kyselytutkimukseen verrattaessa teemahaastattelun hyväksi puoleksi voidaan laskea se, että teemahaastattelussa haastattelija voi varmuudella mennä takuuseen siitä, keneltä toivotut haastatteluvastaukset on saatu. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 72-75).

2.5 Henkilöhaastattelu

Journalistiset haastattelut koostuvat Suholan, Turusen ja Variksen (2005, 67, 73) mukaan asia- ja henkilöhaastatteluista. Siinä missä asiahaastattelussa olennaisinta on haastateltavan henkilön tiedot, henkilöhaastattelussa itse haastateltava henkilö, persoona, kiinnostaa niin paljon, että hän on oman juttunsa arvoinen.

Henkilöhaastattelu eroaa muutoinkin selvästi asiahaastattelusta. Se tähtää saatavien tietojen lisäksi myös ilmaisupainotteiseen sisältöön haastateltavan mielipiteiden ja hänen antamiensa vaikutelmien myötä. Tällaista ihmisen lukutaitoa tarvitaan erityisesti henkilökuvassa, jossa toimittajan kuvailut ja havainnot haastateltavasta piirtävät hänestä tarkan henkilöprofiilin (Suhola, Turunen & Varis 2005, 71-72).

Henkilöhaastattelussa luodaan kuvaa kiinnostavasta tai ajankohtaisesta henkilöstä. Jaakkolan (2013, 211) mukaan se tehdään useimmiten hyvässä yhteisymmärryksessä haastateltavan kanssa: piikittelyn, suoran kritiikin tai henkilön toiminnan kyseenalaistamisen sijaan henkilöhaastattelussa haastateltava tuodaan useimmiten esiin positiivisessa valossa.

Journalistilta henkilöhaastattelun tekeminen vaatii ennen kaikkea kykyä eläytyä haastateltavan tunnemaailmaan ja hyvää ihmisen lukutaitoa. Kyse onkin pohjimmiltaan haastateltavan ja haastattelijan välisestä keskustelusta, vuorovaikutustilanteesta. Siinä tärkeintä on Suholan, Turusen ja Variksen (2005, 72) mukaan saada haastateltava ikään kuin antautumaan, rentoutumaan, avoimien kysymysten ja mukavan leppoisan ilmapiirin luomisella; hyökkäävä tyyli ja tiukka tenttaaminen eivät palvele ketään, mikäli journalistisesta lopputuloksesta halutaan mahdollisimman onnistunut. Kun henkilöhaastattelun kohde rentoutuu ja vapautuu, hänen eri luonteenpiirteensä – identiteetti, persoona ja kielenkäyttö – tulevat paremmin esiin.

Välttämättömyytenä henkilöhaastattelun kirjoittamiselle voidaan myös pitää näkökulman löytämistä: kenestäkään ei kannata kirjoittaa vain pelkän kirjoittamisen vuoksi, vaikka periaatteessa kenestä tahansa voikin tehdä henkilöjutun (Suhola, Turunen & Varis 2005, 72).

2.6 Journalismi

Journalismi on ajankohtaista ja faktapohjaista joukkoviestintää. Se ilmaisee, mitä maailmassa on milloinkin tekeillä ja välittää tätä tietoa sen vastaanottajille, yleisölle. Vaikka journalismin tehtävänä on välittää tietoa mahdollisimman reaaliajassa, toisinaan – varsinkin printtijournalismissa – journalistinen prosessi käynnistyy monesti vasta välitettävien asioiden jo tapahduttua (Kunelius 2003, 21). Kuneliuksen mukaan journalismi on myös tarinankerrontaa ja yksi merkittävimmistä julkisen keskustelun resursseista sekä ylläpitäjistä (Kunelius 2003, 21).

Journalismia on myös perinteisesti luonnehdittu vallan vahtikoiraksi, kuten myös Kantola ja Mörä (1998, 19) asian määrittelevät. Samoin tekee Laitsaari (2011), jonka mukaan journalismin tehtävä käsittää kolme eri osa-aluetta: vallankäytön valvonnan ja yhteiskunnallisen kriittisen tarkastelun, tiedonvälittämisen ja keskustelun herättämisen.

Suomessa journalismia määrittävät Julkisen sanan neuvoston suosittelemat Journalistin ohjeet, joita journalistien tulee noudattaa ja joita Julkisen sanan neuvosto tulkitsee. Tiedotusvälineiden kustantajien ja toimittajien perustama Julkisen sanan neuvosto on sananvapautta sekä hyvää journalistista tapaa tulkitseva elin (JSN 2017).

Aki Petteri Lehtinen (2014) on Internet-artikkelissaan *Kaikki media ei ole journalismia* tiivistänyt Journalistin ohjeiden keskeisimpiä seikkoja seuraavasti:

”Journalistin velvollisuus on pyrkiä totuudenmukaiseen tiedonvälitykseen. [...] Yleisön on voitava erottaa tosiasiat mielipiteistä ja sepitteellisestä aineistosta. [...] Tietolähteisiin on suhtauduttava kriittisesti.” (JO 8, 11, 12)

Medialla on vastuu eettisesti hyväksyttävästä ja totuudenmukaisesta tiedonvälityksestä. Suomessa journalistisen etiikan ja median itsesääntelyn ohjenuorana toimivat Suomen Journalistiliiton hyväksymät Journalistin ohjeet. Niiden noudattamista valvoo Julkisen sanan neuvosto, JSN (Mäntylä 2008, 10-11). Se on journalistien ja joukkoviestinnän julkaisijoiden perustama itsesääntelyelin, joka huolehtii sanan- ja julkaisemisenvapaudesta sekä vannoo hyvän journalistisen tavan nimeen (Huovila 2005, 123). Mäntylän (2008, 20-21) mukaan neuvosto ei langeta tuomioita tai määrää sakkoja, vaan ennemminkin julkaisee lausuntoja hyvän journalistisen tavan noudattamisesta.

Päivittäisessä ja hektisessä toimitustyössä uutisia tulee usein äkkiarvaamatta vastaan. Aina ei ehdi valmistautua huolellisesti haastatteluun, vaikka sitä vaadittaisiinkin. Silloinkin voi silti toimia moraalisesti ja eettisesti oikein, haastateltavaa kunnioittaen. Tällaisia toimittajan työn toimintaperiaatteita määrittää journalistietiikka. Se asettaa raamit tavoille, joilla journalisti voi hankkia lähteitä juttuunsa ja toisaalta myös toimittajan työskentelyn tarkoitukselle – sekä ammatillisesti että yhteiskunnallisesti (Mäntylä 2008, 50). Lisäksi journalistietiikka kieltää toimittajaa harjoittamasta ammattiaan esimerkiksi tiettyä kansanryhmää suosien tai muutenkaan millään tavalla puolueellisesti.

Eettisyyteen kuuluu myös tapa, jolla arkaluontoisiakin aiheita sisältäviä haastatteluja tehdään. Oli kyseessä sitten rikoksen uhri, silminnäkijä tai haastateltavalle muutoin erityisen herkkä, henkilökohtainen tai arkaluontoinen asia, haastattelu on aina hoidettava hienovaraisesti. Kyse on ensisijaisesti ihmisen kohtaamisesta eikä räväkän uutisjutun metsästyksestä. Mäntylä (2008, 21) kuitenkin huomauttaa, että kaikesta huolimatta yksittäiset journalistit toimivat ja työskentelevät usein nojaten omaan ammattitaitoonsa ja eettisiin käsityksiinsä. Tuore esimerkki journalistietiikan arvostuksesta ja tärkeydestä tänä päivänä on Vastuullista journalismia -kampanja, jonka Julkisen sanan neuvosto lanseerasi maaliskuussa 2018 ja johon Julkisen sanan neuvostoon kuuluvat ja Journalistin ohjeita noudattamaan sitoutuneet kotimaiset mediat ovat näkyvästi lähteneet mukaan. Neuvosto toivoo tiedotusvälineiden ottavan merkin pysyvästi käyttöön (Vastuullista journalismia 2018).

3 AINEISTON ANALYYSIN TOTEUTUS

3.1 Tutkimusote

Opinnäytetyöni tavoitteena on kuvata ja pyrkiä ymmärtämään, mitä seikkoja ja työskentelytapoja on syytä ottaa huomioon arkaluontoista kirjallista journalistista haastattelua tehdessä, sitä ennen ja mahdollisesti sen jälkeen.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Miten valmistautua arkaluontoisia asioita sisältävään journalistiseen haastatteluun?
2. Mitä seikkoja on otettava huomioon arkaluontoisia asioita sisältävää journalistista haastattelua tehdessä ja sen jälkeen?

Näihin kysymyksiin tutkimuspainotteinen opinnäytetyöni etsii vastauksia sekä omakoh- taisten kokemusteni analysoinnin että kolmelle muulle toimittajalle tekemiäni teemahaas- tatteluiden ja niiden analysoinnin avulla. Valitsemani kollegat ovat Seiska-lehden toimit- taja Sami Sinokki, Uusi Lahti -kaupunkilehden päätoimittaja Tommi Berg sekä Ilta-Sano- mien toimittaja Miikka Hujanen. Itseni tavoin heistä jokaisella on kokemusta arkaluontoi- sia asioita sisältävän kirjallisen journalistisen haastattelun tekemisestä.

Päädyin valitsemaan edellä mainitut toimittajat, jotta haastatteluista tuli mahdollisimman monipuoliset opinnäytetyössäni: kukaan heistä ei työskentele samalle työnantajalle, kun- kin tausta ja kokemus toimittajan työstä on keskenään erilainen eivätkä kaikki heistä edes työskentele pääkaupunkiseudulla sijaitsevassa mediatalossa.

Edelleen pyrin tarkastelemaan, mitkä tekijät toimittajana on huomioitava arkaluontoista journalistista haastattelua tehdessä ja myös sitä valmistellessa: miten arkaluontoisia asi- oita sisältävään haastatteluun on valmistauduttava, millaisia seikkoja arkaluontoista haastattelua tehdessä on otettava huomioon, minkälaiseen ympäristöön tällainen haas- tattelu kannattaa sopia ja mitä mahdollisesti on otettava vielä huomioon itse haastattelun jälkeen.

Kyseessä on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Päädyin kvalitatiiviseen tutkimuk- seen, sillä se pyrkii kuvaamaan tutkittavaa ilmiötä laadullisesti ja kuvailua apuna käyttäen

(Metsämuuronen 2011, 84-87). Toimittajien haastatteluiden vastaukset sisältävät henkilökohtaisia kokemuksia ja merkityksiä, jolloin niitä on mahdollista muuttaa kvantitatiivisen tutkimuksen tavoin määrälliseen muotoon.

Yksi kvalitatiivisen tutkimuksen osa-alueista on tapaustutkimus. Syrjälän ja Nummisen (1998, 8-9) mukaan tapaustutkimuksen tavoitteena on tulkita ja kuvata tiettyä ilmiötä mahdollisimman syvällisesti ja monipuolisesti. Opinnäytetyöstäni löytyykin selvästi tapaustutkimuksen piirteet: siinä perehdytään yksittäiseen tapahtumaan tai rajattuun kokonaisuuteen, eli arkaluontoisia asioita käsittelevään journalistiseen haastatteluun. Lisäksi tapaustutkimukselle tyypillisesti tutkittavaa asiaa pyritään usein avaamaan, miksi- ja miten- kysymysten kautta, siis aivan kuten laatimissani tutkimuskysymyksissä (Yin 1994, 5-13.).

Niin ikään opinnäytetyöni aihe vastaa hyvin tapaustutkimusta. Tutkimuskohteeksi on valittu yksittäisiä arkaluontoisia asioita sisältäviä journalistisia haastattelutilanteita, joiden sisältöä pyritään kuvaamaan mahdollisimman yksityiskohtaisesti ja totuudenmukaisesti (Anttila 1996, 250; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 161).

Tällaisia teemahaastatteluja on perinteisesti käytetty useiden eri tieteenalojen tutkimuksissa, joissa tuotetaan ensisijaisesti omaan kokemukseen pohjautuvaa tietoa. Teemahaastattelu myös valitaan yleensä tutkimusmenetelmäksi käsiteltäessä arkaluontoisia aiheita sekä silloin, kun ei voida varmuudella tietää, millaisia vastauksia tutkittavasta aihepiiristä tullaan saamaan (Metsämuuronen 2005, 226). Kyselytutkimukseen verrattaessa teemahaastattelun hyväksi puoleksi voidaan laskea se, että teemahaastattelussa haastattelija voi varmuudella mennä takuuseen siitä, keneltä toivotut haastatteluvastaukset on saatu. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 72-75).

Teemahaastatteluiden jälkeen aineiston analyysimenetelmänä oli luontevaa käyttää teemoittelua, laadullisen analyysin yhtä perusmenetelmää, jossa keskeisiä aihepiirejä eli teemoja pyritään hahmottamaan tutkimusaineistosta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93). Teemoittelu sopi analyysimenetelmänä opinnäytetyöhöni, sillä siinä korostuu, mitä kaikkea on kommentoitu kustakin teemasta eli tässä tapauksessa yksittäisestä toimittajakollegani haastatteluvastauksesta.

Tein haastattelut sähköpostitse. Esitin kaikille kolmelle toimittajakollegalleni sähköpostitse samat haastattelukysymykset, jotka ovat seuraavat:

1. Kuvaile lyhyesti, millaisesta arkaluontoisesta haastattelusta oli kyse?
2. Miten arkaluontoisten asioiden käsittely vaikutti haastatteluun valmistautumisessa?

3. Millaisen haastattelupaikan valitsit ja miksi?
4. Mitkä ovat olennaisempia arkaluontoisten asioiden käsittelyä sisältävässä haastattelussa huomioitavia seikkoja?
5. Miten sait haastateltavan rentoutumaan?
6. Aiheuttiko haastattelun arkaluontoisuus toimenpiteitä haastattelun jälkeen?
7. Erosiko arkaluontoisia asioita käsittelevä haastattelu jollakin tavalla ”tavallisesta” haastattelusta? Jos erosi, niin miten?
8. Onko toimituksessanne omia ohjeita, koulutuksia tms. arkaluonteisten haastatteluiden tekemistä varten?

Koska haastattelemani toimittajat vastasivat haastattelukysymyksiini sähköpostitse, erillistä litteroimista eli haastattelun purkua tekstimuotoon ei sinällään työvaiheena tarvittu. Olen purkanut toimittajien haastattelussa vastaamiaan kommentteja jo mainitun teemoittelun avulla ja myös käyttänyt heidän kirjoittamiaan vastauksiaan tutkimuksen tulosoissa sellaisenaan, valmiina ja helposti erotettavissa olevina sitaatteina.

Vaikka sähköpostihaastattelu oli valittuna metodina toimiva, siinä oli myös puutteensa verrattaessa esimerkiksi kasvokkain tai puhelimitse tehtyyn haastatteluun. Sähköpostin välityksellä eivät välity äänenpainot, ilmeet tai eleet, joskaan ne eivät olleet tässä tapauksessa, toimittajia haastatellessani niin merkittäviä seikkoja kuin vaikkapa arkaluontoista haastattelua tehdessä. En silti voinut esittää heille lennosta jatkokysymyksiä tai tarttua johonkin tiettyyn vastauksen seikkaan toisin kuin mitä olisin vaikkapa puhelimitse pystynyt. Toisaalta taas on huomioitavaa, että tässä tapauksessa vastauksia antoivat journalistit, siis kirjoittamisen ammattilaiset. Heidän sähköpostivastauksensa olivat sisällöltään tarpeeksi monipuolisia ja muutoinkin kattavia.

3.2 Neljä arkaluontoisia asioita sisältävää journalistista haastattelutapausta

Haastattelin helmikuussa 2018 Seiska-lehteen lahtelaisnaista, jonka poika oli murhattu raastasti edelliskeväänä. Kyseessä oli paljon julkisuutta saanut tapaus, jossa murhaajaa kuvailtiin ”entiseksi iskelmä tähdeksi”. Tosiasiassa kyse oli 2000-luvun alussa jonkin verran kotimaista iskelmää levyttäneestä entisestä artistista, joka ei ollut kierrellyt keikkalavoja enää vuosikausiin (Seiska 10/2018, 51). Haastattelemani nainen oli siis murhatun uhrin äiti, joka muisteli haastattelua Seiska-lehteen tehdessäni poikansa murhaa edeltäneitä aikoja ja jo tuolloin esiin nousseita pahoja aavistuksiaan sekä päivää, jolloin hän

sai tietää poikansa kuolleen. Hän kävi myös läpi tuon hetken jälkeisiä aikoja, aina poikansa kuolinpäivästä haastattelutilanteeseen asti, sekä omia raskaita tuntemuksiaan.

Sinokki (2018) kertoo saaneensa järjestetyksi itselleen syksyllä 2017 erikoishaastattelun ruotsalaismiehen kanssa, joka oli aiemmin samana kesänä selvinnyt Turun terroristisesta puukotusiskusta mutta vammautunut sen vuoksi pysyvästi (Seiska 42/2017). Sinokin (2018) mukaan kyseinen haastateltava oli ollut Suomessa lomalla naisystävänsä ja tämän äidin kanssa, kun hän sattumalta osui Turun kauppatorille juuri, kun verityön tekijä aloitti edellä mainitun väkivallantekonsa. Tällöin ruotsalaismies oli rynnännyt väliin ja todennäköisesti pelastanut toiminnallaan useamman ihmishengen. Sen seurauksena hän joutui kuitenkin itse todennäköisesti loppuelämäkseen pyörätuoliin, kun puukottaja oli hyökännyt hänen kimppuunsa ruotsalaismiehen auttaessa vaikeasti haavoittunutta uhria. Kyseinen uhri kuoli ruotsalaismiehen käsivarsille.

Hujanen (2018) kertoo käyneensä helmikuussa 2017 Forssassa tekemässä juttua kotinsa polttaneen naisen tapauksesta. Kahta koiraa lukuun ottamatta kukaan ei kuollut tulipalossa, mutta talon sytyttäneellä naisella ja tämän kahdella lapsella oli ollut vakava kuolemanvaara. Poliisi tutki tulipaloa aluksi onnettomuutena, mutta myöhemmin Kanta-Hämeen käräjäoikeus vangitsi kyseisen perheenäidin todennäköisin syin epäiltynä kolmesta murhan yrityksestä (Ilta-Sanomat 2017). Pian palon jälkeen tapahtumapaikalle ennättänyt Hujanen haastatteli tapauksen tiimoilta perheen naapureita. Juttu julkaistiin Ilta-Sanomien verkkosivuilla 9. maaliskuuta 2017.

Berg (2018) muistelee haastatelleensa keväällä 2017 erästä yksityishenkilöä, joka antoi Bergille arkaluontoisen haastattelun koskien omaa alaikäistä lastaan. Kyseistä lasta oli Bergin mukaan kohdannut vaikea elämäntilanne, johon liittyi muun muassa alkoholin käyttöä ja maahanmuuttoon liittyviä näkökulmia. Bergin mukaan edellä mainittu seikka lisäsi entisestään aiheen herkkyyttä. Haastattelun tiimoilta syntynyt lehtijuttu julkaistiin samana keväänä kaupunkilehti Uudessa Lahdessa 8. maaliskuuta 2017 (Berg 2018).

3.3 Arkaluontoisia asioita sisältävän haastattelun valmistelu

Kuten minkä tahansa haastattelun, myös arkaluontoisten haastatteluiden lähtökohdat jutun synnylle voivat olla erilaiset. Usein haastatteluprosessi etenee siten, että osana huolellista haastatteluun valmistautumistaan toimittaja hankkii itse aiheen ja haastateltavan

tiimoilta tarpeelliset taustatiedot. Sitten seuraa yhteydenotto, jolloin toimittajan on luonnollisesti esiteltävä ensin itsensä, kerrottava sitten edustamansa median ja jutun teon tarkoituksen (Huovila 2005, 81-82).

Joskus yhteydenotto voi myös mennä toisin päin. Kun puhelimeni soi loppuvuodesta 2017, en olisi voinut vielä tuolloin mitenkään arvata, että se käynnistäisi pitkän prosessin, joka huipentuisi haastatteluun ja lopulta kevättalvella 2018 valmiiseen journalistiseen tuotokseen. Murhatun uhrin äiti otti siis alun perin itse oma-aloitteisesti minuun yhteyttä ja ilmaisi haluavansa antaa edustamalleni Seiska-lehdelle haastattelun.

Kaikesta huolimatta on aina paikallaan varmistaa, että haastateltava tiedostaa olevansa tekemisissä journalistin kanssa ja että hänen antamiaan kommenttejaan voidaan tulla käyttämään journalistisessa tuotoksessa (Huovila 2005, 81). Haastateltavalla on kuitenkin mahdollisuus esiintyä jutussa nimettömänä. Usein näin menetellään varsinkin erityisen arkaluontoisia asioita sisältävissä haastatteluissa (Nieminen 2017).

Mikäli haastattelu päätetään tehdä nimettömänä, toimittajalla on velvollisuus kertoa haastateltavalle, miten hänen anonymiteetistään pidetään huolta. (Mäkinen 2006, 93). Ylipäänsä yksityiselämään kuuluvia erityisen arkaluonteisia seikkoja voidaan julkaista vain silloin, kun asianomaisen antaa siihen luvan (Journalistin ohje 27). Samaisten Journalistin ohjeiden 17 ja 18 mukaan haastateltavalla on niin ikään oikeus saada tietää etukäteen, millaisessa asiayhteydessä hänen lausumaansa käytetään, samoin kuin myös siinä tapauksessa, mikäli haastateltavan kommentteja aiotaan käyttää useammissa välineissä (Lintula & Valkama 2009, 183-184).

Juuri nimettömyys oli avainasemassa, kun murhatun uhrin äidin sekä myös Bergin (2018) ja Hujasen (2018) haastateltavat suostuivat jututettaviksi. Kukaan heistä ei olisi suostunut haastatteluun omalla nimellään – olkoonkin, että myöhemmin oma haastateltavani suostui esiintymään lopullisessa jutussa etunimellään. Sukunimeä ei hänen toivomuksestaan julkaistu. Sitä vastoin Sinokin (2018) haastattelemalle ruotsalaismiehelle sopi esiintyä jutussa koko nimellään, ja näin lopulta myös meneteltiin (Seiska 42/2017).

Luonnollisesti myös perinpohjaisen taustatyön tekemisen tärkeys korostuu. Huolellinen haastatteluun valmistautuminen on Huovilan (2005, 80) mukaan ehdoton edellytys haastattelun onnistumisen kannalta. Sitä se on varsinkin arkaluontoisia asioita sisältävässä journalistisessa haastattelussa, jota varten toimittajan on syytä tehdä huolella kotiläksynsä (Sinokki 2018).

Taustatyö on tärkeää jokaisessa haastattelussa, mutta etenkin arkaluontoisissa haastatteluissa. Mietin tarkasti etukäteen, mitä asioita kysyisin ja minkälaisen jutun haluaisin. Erityisesti arkaluontoiisiin haastatteluihin on kuitenkin mahdoton valmistautua etukäteen, sillä koskaan ei voi varautua siihen, miten haastateltava reagoi haastatteluun (Sinokki 2018).

Huovila (2005) huomauttaa toimittajan haastattelua varten keräämän perusaineiston laajuuden riippuvan siitä, miten hyvissä ajoin hän on haastatteluun valmistautumassa ja toisaalta myös siitä, kuinka syvällistä haastattelua ollaan tekemässä. Hujasen (2018) tapauksessa kyse oli kuitenkin niin sanotusta nopeasta lähdöstä: uutistilanne pamahti päälle ja juttukeikalle oli lähdettävä välittömästi ilman perusteellista etukäteisvalmistautumista. Toisaalta hän ei olisi voinutkaan valmistautua haastatteluun sen kummemmin etukäteen, koska uutistilanteen tarkka kokonaiskuva ei ollut vielä sillä hetkellä selvillä. Juttukeikalle lähdettäessä tiedossa oli vain se, että poliisi epäili talon asukasta tuhotyöstä ja kolmesta murhan yrityksestä.

Sen sijaan ei ollut tiedossa, minkälainen meininki palopaikalla ja naapurustossa on. Tiesin vain, että talon asukasta epäiltiin tuhotyöstä ja kolmesta murhasta. Kaikki muu, kuten palopaikan ja naapuruston tilanne, selvisi vasta paikan päällä (Hujanen 2018).

Vaikka valmistautuminen ei aina olisikaan optimaalista, Hujanen kuitenkin huomauttaa, että arkaluontoisia asioita sisältävään journalistiseen haastatteluun lähdettäessä pitää kaikesta huolimatta olla aina jo valmiiksi oikeanlainen, hienotunteinen asenne. Hänen mielestään myös haastattelun kysymykset on mietittävä etukäteen sillä ajatuksella, etteivät ne vahingossakaan loukkaa tai järkytä haastateltavaa (Hujanen 2018).

Samaa mieltä on myös Sinokki (2018):

Arkaluontoiset kysymykset täytyy muotoilla tavalla, jolla ne eivät loukkaa haastateltavaa. Arkaluontoiisiin aiheisiin kannattaa edetä rauhassa johdattelemalla samalla, kun saa haastateltavan rentoutumaan (Sinokki 2018).

Oma osansa on myös sopivan haastattelupaikan valinnalla. Hirsjärven ja Hurmeen (2001, 73-74, 89-91) mielestä mahdollisimman häiriöttömän kommunikoinnin mahdollistava haastattelumiljöö on ympäristönä paras mahdollinen. Heidän mukaansa toimittajan kannattaa huolehtia jopa siitä, ettei istu liian etäällä haastateltavasta luottamuksellisen tunnelman takaamiseksi. Itse taas koen jälkimmäisen seikan tärkeäksi ennen kaikkea siksi, että tällöin saan nauhoitettua paremmin haastateltavan kommentit; pidän nimittäin

usein nauhurina toimivaa puhelintani kädessäni enkä suinkaan esimerkiksi pöydällä, vaikka tällainen toimintapa todennäköisesti muistuttaakin haastateltavaa enemmän haastattelutilanteesta.

Berg (2018) kertoo tavanneensa haastateltavansa tämän itse ehdottamassaan kahvilassa. Täsmälleen sama skenaario toistui Sinokin (2018) mainitsemassa haastattelutilanteessa: tuolloinkin haastattelupaikka valikoitui haastateltavan toiveesta hänen kotinsa lähistöllä sijaitsevaan kahvilaan. Sekä Sinokin että Bergin haastattelumiljöönä toimineet kahvilat olivat myös haastatteluhetkellä päiväsaikaan hiljaisia ja rauhallisia – seikka, jonka kumpikin eli haastattelijja ja haastateltava kokivat eduksi haastattelutilanteen kannalta (Sinokki 2018 & Berg 2018).

Myös itse tapasin haastateltavan päiväsaikaan tämän itse toivomassaan paikassa, seesteisessä lahtelaisessa lounasravintolassa. Menimme ravintolaan heti kun se oli auennut, jolloin asiakkaita oli meidän lisäksi vain kourallinen. Ja koska ravintola oli iso, saatoimme asettua istumaan aivan sen perälle siten, että lähimmät muut asiakkaat lounastivat meistä useamman metrin päässä. Näin saatoimme rupertella vaikeistakin aiheista kaikessa rauhassa ilman minkäänlaista keskeyttämisvaaraa.

Sen sijaan äkillisellä uutisjuttukeikalla ollut Hujanen (2018) suoritti oman arkaluontoisia asioita käsitelleen haastattelunsa siellä, missä olosuhteiden pakosta sillä hetkellä pystyi.

Tällaisissa tapauksissa, joissa haastattelun kohteina ovat naapurit, ei haastattelupaikkaa pysty valitsemaan. Yleensä se tapahtuu naapurien pihalla tai ovella, niin silläkin kertaa. Tällaisissa tapauksissa haastateltava usein poistuu paikalta, mikäli kokee tilanteen liian kiusallisena. Jos haastattelupaikka on mahdollista valita, niin itse valitsisin sellaisen, joka on haastateltavan kannalta mukava ja jossa hän tuntee olevansa turvassa (Hujanen 2018).

3.4 Arkaluontoisia asioita sisältävä haastattelutilanne

Oli kyseessä sitten tavallinen henkilöhaastattelu tai arkaluontoisempia asioita sisältävä haastattelu, varsinaista haastattelutilannetta kannattaa pohjustaa välittömän ja avoimen ilmapiirin luomisella. Tätä tarkoitusta palvelee hyvin vaikkapa haastateltavan ja haastattelijan välinen vapaamuotoinen jutustelu, joka ei välttämättä liity itse haastatteluaiheeseen mitenkään ja jonka pääasiallisena tarkoituksena onkin vain tutustuttaa osapuolet toisiinsa. Hirsjärven ja Hurmeen (2001, 74-75, 90) mukaan se on luottamuksellisuuden luomisen kannalta elinehto.

Juuri luottamuksen luominen on olennainen tekijä onnistuneen arkaluontoisenkin haastattelun synnyssä. Eri tieteenalat määrittelevät luottamuksen monilla tavoin, mutta tässä tapauksessa, eli arkaluontoisesta haastattelusta puhuttaessa, voidaan haastateltavan näkökulmasta käsitellä niin sanottua arkisen luottamuksen käsitettä – siis sellaista maalaisjärjellä pääteltävissä olevaa määritelmää, jossa toiseen ihmiseen voi kuvitella voitavansa luottaa ja uskoa siihen, ettei hän toimi toisin kuin on sovittu (Raatikainen 2015, 52–53).

Kauppilan (2005, 33) mielestä vähintään yhtä paljon luottamuksen syntyyn vaikuttaa myös sanaton eli nonverbaalinen viestintä. Hänen mukaansa henkilöiden keskinäisiin suhteisiin vaikuttavat jopa sanoja enemmän ilmeet, eleet, katseet sekä ”jokin selittämätön olemus ja kemia”. Edellä mainitun arkisen luottamuksen lisäksi toimittajan työskentelytapoja ja siten myös omalta osaltaan luottamuksen syntyä määrittelevät tietysti myös journalismin etiikka sekä Journalistin ohjeet.

Jyväskylän yliopiston viestintätieteen laitoksen verkko-oppimateriaalissa ”Ryhmäviestinnän perusteet” määritellään nonverbaalinen viestintä siten, että siihen kuuluu kaikki muu vuorovaikutuksellisuus paitsi itse kieli. Materiaalissa täsmennetään nonverbaalisen viestinnän jakautuvan neljään eri luokkaan: kinesiiikkaan kuuluu liikkeet ja asennot sekä katse ja ilmeet – esimerkiksi hymy – ja eleet, kuten vaikkapa pään puistelemine tai sormien napsuttelu. Proksemiikkaan sisältyy puolestaan haastattelutilanteen tilankäyttö, esimerkiksi istumajärjestys ja etäisyydet. Myös kosketus – kuten kättely, olalle taputus tai halaaminen – ja äänen ominaisuudet (painotukset ja voimakkuus) muodostavat omat nonverbaaliset ryhmänsä. Paitsi että nonverbaalinen viestintä antaa parhaimmillaan lisää tukea itse verbaaliseen viestintään, joissain tilanteissa se saattaa jopa korvata verbaalisen viestinnän kokonaan. (Jyväskylän yliopisto 2018.)

Nonverbaalisen viestinnän tärkeydestä yksi hyvä esimerkki on tekemäni haastattelu murhatun uhrin äidistä. Ymmärsin ja tiedostin jo etukäteen haastattelun aiheen poikkeuksellisen arkaluontoisuuden, joten en yrittänytkaan keventää etukäteen tunnelmaa liian kevyellä tai arkipäiväisellä jutustelulla. Sellainen olisi todennäköisesti osoittautunut virheeksi ja antanut itsestäni epäammattimaisen tai ainakin ajattelemattoman kuvan. Asiatyhteys oli niin vakava, rankka ja herkkä, että päätin jo hyvissä ajoin esiintyä paitsi itse haastattelutilanteessa, myös sitä ennen ja sen jälkeen mahdollisimman arvokkaasti sekä erityisesti haastateltavaa kunnioittaen.

Jo heti tavatessamme ojensin haastateltavalle käteni ja suoritin jämän kädenpuristuksen samalla suoraan haastateltavan silmiin katsoen. Sitten annoin hänelle aikaa ja tilaa

hieman jutustella niitä näitä. Huomasin, että sillä saattoi olla hänelle jännitystä ja jopa tietynlaista hermostuneisuutta lieventävä merkitys. Ja kun astelimme itse haastattelupaikalle eli lounasravintolaan, annoin hänen tietysti naisena kävellä ensin ravintolaan. Asetin myös tuolin hänen alleen ja toin hänelle pöytään lasin ja vettä. Nämä olivat pieniä, mutta kuitenkin tarpeeksi suuria eleitä ilmaisemaan hänelle kunnioitustani.

Itse haastattelutilanteessa istuin ryhdikkäänä melko lähellä haastateltavaa. Toisinaan hieman nojasin häntä kohden ja nyökyttelin ikään kuin myötäelääkseni ja viestien samalla sitä, että ymmärsin, mitä hän sanoi ja mitä hän yritti sanoillaan tarkoittaa.

Itsekin harrastan juuri näitä kahta asiaa, eli siis nyökyttelen haastateltavalle ja nojaudun haastattelutilanteessa eteenpäin, kohti haastateltavaa. Itse asiassa joskus huomaan haastattelun lomassa nyökytteleväni koko ajan, varmaankin ihan ärsyttävyyksiin asti. - - Nyt kun oikein miettii, niin tällaisiin asioihin voi olla ihan hyväkin kiinnittää nykyistä enemmän huomiota, ei tällaisia juttuja tule aina edes ajateltua. Lähinnä olen vain ajatellut, etten ole olemukseltani millään lailla hyökkäävä tai uhkaava. Tällainen tietynlainen varovaisuus korostuu varsinkin arkaluontoisissa haastatteluissa (Hujanen 2018).

Berg ja Sinokki (2018) eivät ole analysoineet omaa nonverbaalista käyttäytymistään sen tarkemmin. Kumpikin kuitenkin muistuttaa, että myös arkaluontoisissa haastatteluissa niin sanotun maalaisjärjen käyttö on sallittu. Heidän mukaansa tärkeintä on, että käyttäytyy arvokkaasti ja osoittaa omalla toiminnallaan arvostavansa haastateltavaa. Kommenteissa toistuu myös tarkeys yrittää luoda haastateltavalle mahdollisimman miellyttävä, rauhallinen ja asiallinen haastatteluympäristö ja ettei toimittajan missään nimessä ole suotavaa olla arkaluontoista haastattelua antavaa haastateltavaa kohtaan mitenkään hyökkäävä tai haastattelutyyliltään aggressiivinen. Erityisen tärkeää on osoittaa mielenkiintoa haastateltavaa ja tämän sanomisiaan kohtaan. (Berg & Sinokki 2018.)

Jos toimittaja vaikuttaa helvetin kyllästyneeltä, niin tuskinpa haastateltavakaan kauheasti aiheesta innostuvat. Muutoin en kyllä mieti sen kummemmin omaa nonverbaalista viestintääni, vaan yritän vain olla haastattelutilanteessa mahdollisimman paljon oma itseni. Toki katson haastateltavaa silmiin ja yritän antaa sellaisen vaikutelman, että olen kiinnostuneempi jutusta enemmän kuin mistään, vaikkei aihe edes välttämättä aina niin kiinnostaisi. Sanoisin, että oma haastattelu-preesensini tulee tavallaan luonnostaan ja aika lailla intuition, ei sitä sillä tavalla ajattele. (Sinokki 2018.)

Oman sanattoman viestintänsä lisäksi haastattelijan kannattaa pitää silmällä myös haastateltavan reaktioita. Tämän tarkeys korostuu varsinkin arkaluontoista haastattelua teh-

dessä. Saako jokin kysymys tai tietyn aiheen esiin nostaminen haastateltavan kiemurtelemaan penkissään? Nouseeko puna poskille? Kenties jopa hiki? Vai saako jokin asia hymyn hieman viipyilemään huulilla? Ehkä hieman kärjistettyjä esimerkkejä, mutta yhtä kaikki: myös vuosikymmeniä journalismin parissa meritoitunut Berg (2018) kertoo kiinnostavansa huomiota haastateltavan nonverbaaliseen viestintään.

Toki kaikenlaisia haastateltavan reaktioita on tullut tunnistettua. Varsinkin poliitikoista huomaa usein, jos kysymyksellä on osunut niin sanotusti arkaan paikkaan. Vastavuoroisesti arkaluontoisissa haastatteluissa haastateltavan reaktioita on tarkkailtava erityisen tarkasti, ettei vain vahingossa-kaan tulisi loukanneeksi häntä. On noudatettava hienotunteisuutta. (Berg 2018.)

Toisinaan luottamus haastateltavan ja haastattelijan välille voi syntyä varsin yllättävästään yhteydestä. Itselleni kävi näin murhatun uhrin äidin kanssa. Hänen kohdallaan lähtökohta koko haastattelulle ei ollut missään nimessä paras mahdollinen. Päinvastoin, uhrin äidin ensimmäinen yhteydenotto itselleni oli suorastaan raivokas johtuen siitä, että eräs kollegani Seiska-lehdessä oli syksyllä 2017 käynyt vankilassa haastattelemassa hänen poikansa murhannutta ja elinkautiseen vankeusrangaistukseen tuomittua tekijää. Uhrin äiti ei voinut käsittää, miksi Seiska meni julkaisemaan moisen artikkelin ja päästi murhaajan haastattelun muodossa ääneen.

Luottamuksen rakentaminen äidin ja minun välilleni kesti kauan, monta pitkää puhelua. Siltikään luottamusta ei meinannut löytyä, ennen kuin mainitsin uhrin äidille sivumennen olevani itekin hänen tavoin lahtelainen. Tässä yhteydessä hän halusi uudelleen tiedustella nimeäni, ja kun kerroin sen, hän tarttui sukunimeeni ja alkoi muistella asuneensa aikoinaan 1980-luvulla lahtelaisessa lähiössä samannimisen henkilön alakerran naapurina. Hämmästys oli meille molemmille melkoinen, kun selvisi, että tämä kyseinen yläkerran naapuri olikin ollut nyt jo edesmennyt pappani, josta uhrin äiti kuulemma kovasti piti ihmisenä. Näinkin absurdilta kuulostava yhteys oli omiaan luomaan välillemme jonkinlaista luottamussuhdetta; uhrin äiti ilmoittikin allekirjoittaneelle pian tämän jälkeen, että suostuisi vain minun eikä kenenkään muun Seiskan toimittajan haastateltavaksi.

Haastattelussa käsiteltävistä arkaluontoisista asioista huolimatta haastattelutilanteesta kannattaa yrittää luoda mahdollisimman luonteva, miellyttävä ja rauhallinen (Ruusuvuori & Tiittula 2017, 66). Luontevuus voi käydä ilmi esimerkiksi haastattelun keskustelunomaisuudella. Vaikka tavoitteena onkin tehdä tinkimätöntä ja eettisesti mahdollisimman hyväksyttävää journalismia, itse pyrin haastattelutilanteissa ikään kuin murtamaan jään itseni ja haastateltavani välillä; yritän saada haastateltavan unohtamaan nauhurin tai tallentimen läsnäolon ja puhumaan suoraan itselleni asiasta ja juuri niin kuin asia on.

Jotkut haastateltavat voivat aluksi jännittää nauhuria tai tallenninta, mutta Hirsjärven ja Hurmeen (2001, 92) mukaan on voitu todeta, ettei haastateltava pian haastattelun alettua enää edes noteeraa koko nauhuria – hän ikään kuin unohtaa sen olemassaolon. Toki on syytä muistaa, että haastateltavan on aina annettava lupa nauhoituksen tai muunlaiseen tallennuksen tekemiseen haastattelutilanteessa. (Mäkinen 2006, 94)

Itse tapaan tehdä arkaluontoisemmat haastattelut niin, että jätän nauhurin pöydälle ja alan keskustella haastateltavan kanssa. Jossain vaiheessa haastateltava unohtaa yleensä koko nauhurin olemassaolon ja haastattelu tehdään ikään kuin tavallisena keskusteluna. Siten saa mielestäni kaikkein luontevimmat ja parhaat kommentit. (Sinokki 2018.)

Sinokin (2018) mukaan myös hienovarainen imartelu voi toisinaan olla toimiva keino rentouttaa haastateltavaa, toki tilanteesta ja aiheen arkuudesta riippuen.

Esimerkiksi haastatteleman ruotsalaismiehen tapauksessa kerroin hänelle, kuinka paljon kunnioitan sitä, mitä hän teki. Imartelukin täytyy olla todenmukaista, koska muuten haastateltava kyllä aistii sen. - - Lähes kaikki ihmiset ovat persoja kehuille. Sekin auttaa, kun tuntee vilpittömästi empatiaa haastateltavaa kohtaan ja näyttää sen myös. (Sinokki 2018.)

Raatikainen (2015, 112) huomauttaa, että vuorovaikutustilanteissa haastateltavan suhteen on monesti vaikeinta juuri tietynlaisen, oikean tunnereaktion löytäminen. Hänen mukaansa on myös merkittävää osata noteerata, missä kohtaa itse varsinaista haastattelua on paikallaan antaa haastateltavalle tilaa omalla hiljaisuudellaan ja toisaalta missä kohtaa puolestaan on suotavaa itse ohjata haastattelua haluamaansa suuntaan omilla lisäkysymyksillään (Raatikainen 2015, 112).

Aina niin sanottua tyhjää tilaa tai hiljaisuutta ei siis kannata täyttää olemalla itse äänessä. Itse uskon kyseessä olevan ennemminkin sosiaalisesta pelisilmästä kuin mistään koulussa opetetusta asiasta: joko yksilö – journalisti – ymmärtää lukea tilanteen oikein ja antaa haastateltavalle tilaa tarpeen tullen, tai sitten ei ymmärrä. Se on yksilöllistä.

Kun itse haastattelin murhatun uhrin äitiä ja näin hänen keskeyttävän puheensa samalla, kun kyyneleet nousivat silmiin, annoin hiljaisuuden vallita. Ei olisi tullut mieleenkään pyytää häntä jatkamaan lauseensa loppuun tai mitenkään muutenkaan hoputtaa. Tilanne oli herkkä ja se nosti itsellenikin palan kurkkuun. Silloin oli mielestäni oikein vain olla hetken aikaa vaiti ja antaa tunnekuohussa olleen äidin rauhoittua sekä koota itsensä. Se kannatti, sillä pienen tauon jälkeen haastattelu jatkui jälleen normaalisti.

Vaikka edellä on mainittu huolellisen haastatteluun valmistautumisen tärkeydestä, ei myöskään kannata laatia liian tarkkaa etukäteissuunnitelmaa. Mikäli haastateltava puhuu mielellään ja tekstiä syntyy solkenaan, olisi mielestäni paha virhe haastattelijalta yrittää alkaa liikaa ohjailla haastattelun kulkua. Oma mielipiteeni onkin, ettei toimittajan pidä noudattaa liian orjallisesti etukäteen laatimaansa kysymyspatteristoa.

On tietysti asia erikseen, jos haastateltavan puhetulvalle ei näy loppua, hän alkaa rön-syillä vastauksissaan ja jopa eksyä aiheesta. Tällöin toimittajan on hyvä hienovaraisesti ohjailla haastattelun kulkua ja jopa tarvittaessa keskeyttää haastateltava, mutta yleisellä tasolla sanoisin, että antaa haastateltavan vain puhua. Toimittaja voi kyllä tarvittaessa palata laatiimiinsa kysymyksiin vielä myöhemminkin, vaikka haastattelu olisikin edennyt omalla painollaan laaditun kysymyspatteriston edelle.

Kuunteleminen on kaikista tärkeintä koko haastattelutilanteessa. On ensiarvoisen tärkeää kyetä keskittymään siihen, mitä haastateltava sanoo ja osattava tarvittaessa kysyä lisäkysymyksiä sen mukaan. Eri asia on, jos haastateltava alkaa höpötellä aivan puuta heinää tai alkaa muuten vain jaaritella. Silloin voi kyllä keskeyttää ja palauttaa hänet takaisin asiaan, toki tyylikkäästi. (Hujanen 2018.)

Sinokki (2018) sanoo harvoin ohjailevansa haastattelua, vaan antaa aina mieluummin haastateltavan puhua niin paljon kuin mahdollista. Hän ei myöskään suosi etukäteen tarkkaan laadittuja kysymyslistoja, vaan hänellä saattaa olla mielessä tiettyjä kysymyksiä, jotka hän esittää mielestään sopivissa saumoissa. Myös itse haastattelu synnyttää lähes joka kerta kysymyksiä, joita hänellä ei olisi muutoin tullut mieleenkään kysyä.

Jos seuraa vain kysymyspatteristoa eikä oikeasti kuuntele haastateltavaa, voi jäädä aika paljon saamatta. Ja todennäköisesti silloin jää myös esittämättä mahdollisesti tärkeitä lisäkysymyksiä. Siksi haastateltavaa täytyy kuunnella, haastattelutilanteessa on oltava aidosti läsnä ja ikään kuin seurata koko ajan, mihin suuntaan haastattelu mahdollisesti kehittyy ja etenee. (Sinokki 2018.)

Hujanen (2018) myös huomauttaa, että on myös omanlaisensa taito pystyä olemaan haastattelutilanteessa hiljaa ja pitää tarvittavia taukoja jopa silloinkin, kun haastateltava ei enää itse sano mitään. Näin toimimalla voi myös antaa haastateltavalle aikaa miettiä mahdollisia lisäkommentteja, mikäli sellaisia sattuu hänelle juolahtamaan mieleen.

Tosinaan tarpeettoman pedantti valmistautumistapa voi johtaa jopa haastattelun epäonnistumiseen: mikäli vain luulee jo tietävänsä käsiteltävästä aiheesta kaiken mahdollisen

eikä malta kuunnella, mitä haastateltavalla on kerrottavanaan, ei ole myöskään kykenevä vastaanottamaan uutta tietoa. Tällainen toimittajan päteminen voi myös ärsyttää haastateltavaa ja vaikuttaa kielteisesti haastattelun sisällön lopputulokseen.

Haastateltavan saa yleensä rentoutumaan olemalla itsekin rento, mutta hienotunteinen. Haastateltavaan ei kannata suhtautua alentuvasti. Haastateltavalle on annettava myös aikaa, eli tätä ei tule hiillostaa ja painostaa liikaa kysymyksiin vastaamisessa. Toki lisäkysymyksiä saa ja tulee esittää, mutta tämä tulee tehdä varoen ja kunnioittavasti, ei tungettelevasti. (Hujanen 2018.)

Kuten todettua, oleellista haastattelun onnistumisen kannalta lieneekin juuri leppoisan ja välittömän ilmapiirin luominen. Berg, Hujanen ja Sinokki mainitsivat kaikki haastateltavan kanssa käydyn normaalin keskustelun ja astetta epävirallisemmän jutustelun soveltuvan hyviksi haastateltavan rentoutumiskeinoiksi (Berg 2018, Hujanen 2018 & Sinokki 2018). Silti täytyy olla tarkkana siitä, ettei keskustelun sävy lipsahda liian epäviralliseksi:

Arkaluontoiset haastattelut vaativat tiettyä hienovaraisuutta. Tavallisessa henkilöhaastattelussa voi viljellä huumoria ja heittää läppää, mutta arkaluontoisissa tapauksissa täytyy miettiä pariin kertaan, mitä suustansa päästää. (Sinokki 2018.)

Tietty tuttavallisuus tai tuttuuden tunteen luominen voi kuitenkin toimia. Esimerkiksi itse mainitsin omalle haastateltavalleni kuin sivumennen, että hänen valitsemansa haastattelupaikka oli itselleni jo lapsuudesta asti entuudestaan tuttu. Sinällään merkityksetön yksityiskohta, mutta se sai silminnähden haastateltavani yllättymään, vieläpä uskoakseni positiivisesti.

Tärkeää on pitää haastateltava hänen mukavuusalueensa sisäpuolella, vaikka se onkin välillä mahdotonta, kun haastattelua tehdään häntä syvästi koskettavista asioista. (Sinokki 2018.)

Jotta haastattelusta tulisi mahdollisimman luonteva ja vapaamuotoinen keskustelutilanne ja haastattelija unohtaisi nauhurin läsnäolon, toimittajan on hyvä osata haastattelukysymyksensä niin hyvin, ettei jatkuva muistiinpanoihin vilkuilu ja niiden selailu ole välttämätöntä (Hirsjärvi & Hurme 2001, 92). Päinvastoin, on todennäköisesti vain eduksi, mikäli haastattelija on haastattelussa mahdollisimman läsnä, antaa haastateltavalle tilaa ja aikaa sekä osoittaa mielenkiintoaan tämän sanomisia kohtaan (Ruusuvuori & Tiittula 2017, 66).

Usein onkin niin, että haastattelu lähtee ikään kuin soljumaan omalla painollaan. Omien kokemusteni perusteella haastattelutilannetta on kuitenkin helpompi hallita sitä paremmin, mitä perusteellisemmin on valmistautunut haastatteluun. En myöskään koe, että edellä mainitusta haastattelun vapaamuotoisemmasta soljumisesta olisi mitään haittaa. Päinvastoin: on vain hyvä, mikäli haastattelu etenee niin sanotusti omalla painollaan ja haastateltavalla riittää juttua kerrottavaksi. Mielestäni se kertoo siitä, että haastattelutilanne on haastateltavalle miellyttävä ja juttutuokio luontainen.

Omalle haastateltavalleni käsiteltävä aihe – oman lapsen täysin äkkiarvaamatta raa'an väkivallan seurauksena koitunut kuolema – oli niin rankka, ettei allekirjoittaneen oikeastaan tarvinnut muuta kuin olla vain tilanteessa läsnä ja kuunnella. Haastattelevani vuoroin itki ja vuoroin kertoi rankoista kokemuksistaan. Hänen tunneryöppynsä oli niin valtaisa, että hän vuodatti puolitoistatuntisen tarinansa nauhurilleni lähes yhtä soittoa. Toki välillä ohjailin haastattelun kulkua ennalta tekemieni haastattelukysymyksiäni mukaillen, mutta valtaosa toivomistani aiheista ryöppysi nauhuriini täysin pyytämättäkin.

Arkaluontoisten asioiden käsittely voikin ymmärrettävästi herättää haastateltavassa voimakkaita tunteita ja emotionaalisia reaktioita. Vaikkeivat toimittajat olekaan mitään psykologeja, haastatteleman Hujanen muistuttaa toimittajan vastuusta tarkastella haastateltavan yleistä henkistä tilaa parhaansa mukaan.

Toimittajan täytyy yrittää arvioida haastateltavan henkistä tilaa. Ei ole sopivaa, jos haastateltava on selvästi täysin pihalla syystä tai toisesta. Järkyttynyt tai surullinen voi toki olla, mutta täysin hysteerisiä ihmisiä ei oikein pitäisi haastatella. Myös sovituista asioista on ehdottomasti pidettävä kiinni: jos haastateltavan kanssa on esimerkiksi sovittu, että asiaa x ei käsitellä, silloin sitä ei käsitellä, paitsi erityisen painavan syyn nojalla. (Hujanen 2018.)

Samoilla linjoilla on myös omasta haastattelukokemuksestaan kertova Berg:

Keskustelun aihe oli poikkeuksellisen henkilökohtainen ja haastateltavan kannalta vaikea asia, joten kysymyksiä esittäessä oli hyvä muistaa asiaan kuuluva tahdikkaus ja antaa mahdollisuus haastateltavalle omatoimisesti kertoa pala palalta sen verran kuin katsoi parhaaksi. Liian päällekkäisyä ote olisi tässä tapauksessa kääntynyt helposti itseään vastaan. (Berg 2018.)

3.5 Arkaluontoisia asioista sisältävän haastattelun jälkeen

Lintula ja Valkama (2009, 251) painottavat haastatteluun sisältyvän aina suuren vastuun. Heidän mukaansa haastateltavan on pystyttävä luottamaan toimittajaan; ettei tämä

muuta tai vääristele haastateltavan sanomisia, irrota niitä asiayhteyksistään tai muutoinkin petä lupauksiaan.

Varsinkin arkaluontoisia asioita käsittelevässä haastattelussa luottamuksellisuudella on ratkaisevan suuri merkitys (Kuula 2006, 108-109). Arkaluontoisen haastattelun saaneen toimittajan on pidettävä henkilökohtaisesti huolta siitä, että haastattelun anonymiteetti säilyy koko jutuntekoprosessin ajan eikä tulenarka ja henkilökohtainen haastatteluaineisto vahingossakaan joudu väärin käsiin (Vilkka 2005, 35).

Jo varsinaisen haastattelutilanteen jälkeen toimittajan on korrektia käydä haastateltavan kanssa vielä vapaamuotoista, arkaluontoista haastatteluaihetta hieman pehmentävää keskustelua, eikä poistua heti paikalta. Hirsjärvi ja Hurme (2001, 74-75, 90) korostavat, ettei myöskään keskustelua ole suotavaa lopettaa kuin seinään, kun omat päämäärät on saavutettu. Heidän mukaansa kannattaa ennemminkin tarjota haastateltavalle vaikkapa kahvit, jotta haastattelusta jää kokonaisuudessaan mahdollisimman hyvä maku. Itse esimerkiksi tarjosin omalle haastateltavalleni lounaan ja ostin hänelle vielä kahvin kahvipulleenkin kaupan päälle, kun pitkä ja tunteikas haastattelu oli saatu päätökseen.

Parhaiten haastateltavaa voi silti palvella jälkikäteen antamalla hänen myöhemmin tarkastaa omat lausumansa. Journalistin ohjeiden mukaan hänellä on siihen oikeus:

Haastateltavan pyyntöön tarkastaa lausumansa ennen julkaisemista on syytä suostua, jos julkaisuaikataulu sen mahdollistaa. Tarkastamisoikeus koskee vain haastateltavan omia lausumia, eikä sillä saa luovuttaa journalistista päätösvaltaa toimituksen ulkopuolelle. (Journalistin ohje 18 2018.)

Haastateltavan omien lausumiensa tarkistamisella julkaistavasta jutusta pyritään poistamaan väärinymmärrykset ja asiavirheet. On kuitenkin syytä muistaa, että haastateltavalla ei ole kuitenkaan oikeutta muuttaa omien, haastattelussaan antamiensa kommenttiansa asiasisältöä tai kokonaan poistaa niitä (Mäntylä 2008, 93). Käytännössä haastattelijan tarkistamisoikeus koskee siis vain hänen omia sitaattejaan edellä mainitun mukaisesti. JSN:n ohjeistuksesta huolimatta huomionarvoista on, että mediakentällä moni toimittaja lähettää silti koko jutun haastateltavalle luettavaksi (Honkonen 2016).

Täsmälleen näin on toiminut myös haastatteleman Sinokki (2018), joka myöntää usein lähettävänsä haastateltavalle jopa valmiiksi taitetun artikkelin, siis käytännössä korkealaatuisen ja painovalmiin pdf-tiedoston:

Arkaluontoisissa jutuissa usein lupaan, että haastateltava saa nähdä ja hyväksyä ihan valmiiksi taitetun jutun. Se on menetelmä, josta ei yleensä mediataloissa tykätä, mutta itse koen sen parhaaksi tavaksi varmistaa, että kummallakin osapuolella jää jutusta hyvä mieli. Tämä pätee etenkin arkaluontoisiin juttuihin. (Sinokki 2018.)

Berg kertoo sopineensa oman haastateltavansa kanssa jo etukäteen paitsi hänen nimityksensä, myös siitä, että haastateltava sai lukea koko haastattelun ennen kuin se taitettiin lehteen. Lisäksi Berg kertoo kunnioittaneensa haastateltavansa lähdesuojaa niin paljon, että varmisti sen vielä jälkikäteen juttua julkaisuvalmiiksi editoidessaan.

Tarvittaessa pitää häivyttää yksityiskohtia, jotta haastateltava ei ole tunnistettavissa, vaikka esiintyisikin jutussa nimettömästi. (Berg 2018.)

Itse valmistauduin myös siihen, että puhelimeni soisi vielä monta kertaa haastattelun jälkeen. Vaikka olimme haastateltavani kanssa moneen kertaan sopineet, että hän saa lukea kaikki sitaattinsa ennen painokoneen jyrättämistä käyntiin ja vaikka kuinka olin kertonut hänelle aikatauluni jutun kirjoittamisessa, hän soitteli minulle vähän väliä aavistuksen huolestuneita puheluita. Murhatun uhrin äiti halusi kerta toisensa jälkeen varmistaa, että aikataulut pitäisivät, ja että ennen kaikkea pitäisin sovitusta kiinni. Se oli toisaalta täysin ymmärrettävää eikä millään lailla työtäni häiritsevää. Haastattelun aihe oli haastateltavalle niin rankka ja henkilökohtainen, että olisin varmasti itekin hänen tilanteessaan soitellut toimittajalle perään ja halunnut vielä tuplavarmistuksen siitä, että kaikki menee lehteen juuri niin kuin on yhteisesti etukäteen sovittu.

Haastattelemastani kolmesta toimittajasta vain yksi kertoi työpaikaltaan löytyvän edes jonkinlaisia erillisohjeita arkaluonteisten haastatteluiden tekemistä varten. Seiskasta ja Uudesta Lahdesta ei Sinokin ja Bergin mukaan löydy erillistä ohjeistusta, mutta Hujasen mukaan Ilta-Sanomien toimituksessa aihepiiri on otettu edes jotenkin huomioon. (Berg 2018, Hujanen 2018 & Sinokki 2018.)

Ilta-Sanomissa toimittajilla on käytössään toimituksen tyylikirja, jossa olevia ohjeita voi soveltaa arkaluonteisten asioiden käsittelyyn. Esimerkiksi rikoksen tai onnettomuuden uhrien haastattelemisesta neuvotellaan erikseen toimituspäällikön kanssa, eikä niin sanottuihin "surutaloihin" mennä ilman erityistä harkintaa. Siitäkin päättää viime kädessä toimituspäällikkö. (Hujanen 2018.)

4 POHDINTA

Päätin keskittyä opinnäytetyössäni arkaluontoisia asioita sisältäviin haastatteluihin, koska koen sen olevan journalistille erityisen haastava ja ainutlaatuinen haastattelu-muoto. Ainutlaatuinen siksi, että usein arkaluontoiset haastattelut synnyttävät tunnere-aktioita muissakin kuin itse haastateltavissa; ne ovat mieleenpainuvia myös jutun teke-välle toimittajalle. Seiska-lehteen kevättalvella 2018 tekemäni kahden aukeaman erikois-haastattelu murhatun uhrin äidistä oli itselleni kokemus, joka oli omiaan synnyttämään kipinän aina opinnäytetyöksi asti.

Haastattelemani kolme toimittajaa antoivat aiheen tiimoilta vastaukset, jotka vastasivat pitkälti myös omia tuntemuksiani ja kokemuksiani arkaluontoisista haastatteluista. Kaik-kien kommenteissa korostuivat hienotunteisuus: kun aihe on arka, haastateltavaa on kä-siteltävä silkkihansikkain. Häntä ei saa hoputtaa, vaan hänelle on annettava tarpeeksi tilaa ja aikaa kertoa kokemuksistaan. Toisaalta haastateltavani myös muistuttivat, ettei toimittajan tule antaa myöskään liikaa vapautta. Mikäli haastateltavan vastaukset alkavat liiaksi rönsyillä, lieenee syytä hienovaraisesti ohjailla häntä takaisin käsiteltävään aihee-seen. Mutta kiire ei saa olla. Kaikkein tärkeintä on osata kuunnella.

Oli myös kiintoisaa kuulla, että haastattelemani toimittajat olivat kanssani samoilla lin-joilla arkaluontoisen haastattelun etukäteisvalmisteluiden suhteen. On itsestään selvää, että toimittajan tulee aina valmistautua jollakin tavalla haastatteluun. Toisinaan perus-teellinen valmistautuminen ei kuitenkaan ole aina mahdollista. Eteen saattaa tulla esi-merkiksi hektisiä ja ripeyttä vaativia uutistilanteita, jolloin journalisti tietää kyllä kohtaa-vansa arkaluontoisia asioita muttei voi silti valmistautua haastatteluun haluamallaan pie-teetillä. Toisaalta se ei aina ole huono juttu: etukäteissuunnitelman liian orjallinen nou-dattaminen voi kostautua, jollei ymmärrä tai muista olla itse haastattelutilanteessa läsnä. Jatkuvan muistiinpanojen ja kysymysten vilkuilun sijaan toimittajan tulee todella kuun-nella, mitä haastateltava sanoo – ja mieluiten vielä katsoa tätä suoraan silmiin. Tästä itselläni ja haastateltavillani oli kaikilla samankaltaiset tuntemukset.

Juuri nonverbaalinen viestintä haastattelutilanteessa tuntui olevan osa-alue, jota kukaan haastateltavistani ei ollut sen kummemmin miettinyt. Ainoastaan Hujanen (2018) osasi eritellä haastattelutilanteiden käytöstään siten, että hän tiedosti nyökyttelevänsä ja toisi-naan hieman nojaavansa eteenpäin kohti haastateltavaa. Vaikka Bergillä (2018) ja Si-nokilla (2018) ei tullutkaan vastaavanlaisia esimerkkejä mieleen, luulen, että jokainen

ammattitaitoinen toimittaja osaa lukea varsinkin arkaluontoista haastattelutilannetta vaadittavalla hienotunteisuudella ja korrektina käytöksenä. Nämä ovat vain seikkoja, joita kaikki eivät välttämättä tule ajatelleeksi tai edes tiedostaneeksi itse haastattelutilanteessa, vaikka toimisivatkin oikein.

Haastatteluaiheen arkaluontoisuus heijastuu myös haastattelupaikkojen valintaan. Kaksi kolmesta haastattelemastani toimittajasta (Berg & Sinokki) oli antanut haastateltavan valita mieluisensa haastattelupaikan. Hujanen (2018) ei sitä voinut tehdä, koska joutui olosuhteiden pakosta kaivamaan nauhurinsa esille haastateltavan omalla kotiovella.

Berg ja Sinokki (2018) menivät omissa esimerkkihaastatteluissaan rupattelemaan haastateltavan kanssa päiväsaikaan rauhalliseen ja hiljaiseen kahvilaan. Oma haastateltavani valitsi puolestaan itselleen tutun ja turvallisen, varsin seesteisen lounasravintolan. Myös siellä haastattelu saatettiin suorittaa rauhassa ja ilman häiriötekijöitä.

Sanoisinkin, että arkaluontoista haastattelua tehdessä toimittajan kannattaa tulla haastateltavaa vastaan niin monessa asiassa kuin suinkin vain mahdollista. Antaa hänen valita ajankohta ja paikka, antaa hänen kertoa tarinansa rauhassa ja vailla minkäänlaista painostusta. Ja antaa hänen tietysti lukea kommenttinsa etukäteen ennen julkaisua, mikäli niin vain tahtoo. Hänellä on siihenkin oikeus.

Haastavuudestaan huolimatta arkaluontoiset haastattelut tuntuvat olevan taiteenlaji, joiden tekemistä ei kaikesta huolimatta juurikaan opeteta media-alan kouluissa tai opistoissa. Oman kokemukseni perusteella ja myös kolmen muun haastattelemani toimittajan mukaan arkaluontoisten haastatteluiden tekemistä varten saa hyvin vähän, jos lainkaan, erityisohjeistusta myöskään toimituksissa.

Koska haastatteleminen itsessään on jokaisen itseään toimittajaksi kutsuvan erityisalaa, ehkä oppilaitoksissa ja työpaikoilla ajatellaan, että haastavia haastatteluita oppii parhaiten töissä tekemällä. Näin varmasti onkin. Sillä vaikka arkaluontoisista ja emotionaalisesti hankalista haastatteluista lukisi etukäteen miten paljon hyvänsä, loppujen lopuksi on kunkin toimittajan oman sosiaalisen pelisilmän ja normaalin tunneällyn varassa, miten hyvin tehtävästään suoriutuu. Ongelma saattaakin piillä siinä, etteivät kaikki ole tunneälyltään samanlaisia.

Ehkä toimituksissa voitaisiin järjestää jonkinlaisia lyhyitä luentoja tai edes pienimuotoisia keskustelutilaisuuksia, joissa käsiteltäisiin arkaluontoisten haastatteluiden tekoprosesseja? Sellaisille voisi olla tilausta – varsinkin, kun joillekin toimittajille jo pelkkien ”taval-

listen haastatteluiden” käyttäytymissäännöt tuntuvat toisinaan olevan hakusessa. Törmään joskus juttukeikoillani, esimerkiksi erilaisissa tapahtumissa, toimittajiin, jotka rynivät häikäilemättä kyynärpäätaktiikkaa käyttäen metsästämään ensimmäisenä kommentteja. He etuilevat, änkeävät eivätkä malta odottaa omaa vuoroaan. Ja kun kommentit on saatu, haastateltava saatetaan hylätä kylmänviileästi ilman, että edes kiitettäisiin haastattelusta. En halua kuvitellakaan, kuinka tällaiset tyypit selviytyvät arkaluontoisista haastattelutilanteista, joissa haastateltavaa olisi syytä käsitellä silkkihansikkain. Kaiken pohjalla tulisi aina olla haastateltavan kunnioitus.

Arkaluontoisia asioita käsittelevän haastattelun tekeminen voi olla myös haastattelijalle hyvinkin rankka kokemus. Se voi liikuttaa, jopa järkyttää. Etukäteisvalmistelulla voi varautua tiettyyn pisteeseen asti, mutta koskaan ei voi ennalta varmuudella tietää, mitä kaikkea haastattelu tuo tullessaan. Varsinkin Hujasen (2018) omassa esimerkkihaastattelussaan mainitsema tiukka uutistilanne on usein toimittajalle hyppy tuntemattomaan: vasta paikan päällä ”kentällä” selviää kunnolla, millaisesta tilanteesta onkaan kyse ja millaisia mahdollisesti arkaluontoisia haastatteluja tulisi tehdä.

Tässä valossa on huomionarvoista, ettei yksikään tähän opinnäytetyöhöni haastattelemani toimittaja maininnut missään vaiheessa sanallakaan tarvitsevansa tai edes kaivaneensa minkäänlaista jälkiprosessointia, ei edes varsinaisen sähköpostihaastatteluiden ulkopuolella jutellessamme aiheen tiimoilta puhelimitse. En itsekään kokenut moiselle tarvetta, vaikka murhatun äidin haastatteleminen olikin emotionaalisesti voimakas kokemus. Silti, ihmiset ovat erilaisia. Jollekin toiselle toimittajalle jälkipuinti ja asioiden läpikäyminen olisivat hyvinkin saattaneet olla tarpeellisia.

Jokainen henkilö alasta riippumatta miettii taatusti aina silloin tällöin hiljaa mielessään tekemiään töitä. Näin myös varmasti arkaluontoisten haastattelutilanteiden kohdalla, mutta monikohan journalisti avautuu niistä jollekin toiselle – toki lähdesuojaa kunnioittaen? Kun oikein asiaa pohdin, en itse asiassa muista yhtäkään tapausta koko 13-vuotisen journalistisen urani aikana, jossa olisin kuullut kenenkään avautuneen kollegalleen tekemästään arkaluontoisesta tai emotionaalisesti haastavasta artikkelista.

Kuten muillakin ammattiryhmillä, myös toimittajilla on usein tapana puida työpäivän tapahtumia tai muuten omaa ammattiaan. Tällaista analysointia ja usein humoristista jutustelua kuulee usein, kollegalle annettua vertaistukea sen sijaan harvemmin.

Itse uskon, että arkaluontoisia asioita sisältävän haastatteluprosessin purku puhumalla jollekulle voisi olla hyvä idea, oli kyseessä sitten kollega, esimies, puoliso tai ammatti-

ihminen. Toki lähdesuojaa on kunnioitettava eikä varsinkaan tekeillä olevasta jutusta saa paljastaa juuri mitään, mutta edes yleisellä tasolla käyty keskustelu ja asioiden kertominen tekisi paatuneemmallekin toimittajalle taatusti hyvää. Omia ajatuksiaan ja mahdollista työstressiään voisi olla hyvä purkaa myös jonkin täysin työn ulkopuolisen aktiiviteetin, esimerkiksi harrastusten, parissa.

Jälkikäteen tarkasteltuna opinnäytetyöni onnistui mielestäni hyvin. Löysin sen avulla vastauksia asettamiini tutkimuskysymyksiin, joskaan en saanut kovinkaan paljon uutta tai mitään mullistavaa tietoa aiheen tiimoilta. Haastattelemieni toimittajien kommentit peilaivat hyvin pitkälti myös omia kokemuksiani arkaluontoisista haastatteluista: kaiken keskiössä on huolellinen valmistautuminen, kyky aidosti kuunnella haastateltavaa, olla tilanteessa läsnä ja kunnioittaa tätä myös varsinaisen haastattelun jälkeen.

Jälkiviisaana voin todeta, että olisin voinut haastatella opinnäytetyötäni varten vielä enemmänkin toimittajia ja kuulostella entistä tarkemmin heidän kokemuksiaan. Vaikka pyrinkin valitsemaan haastattelemani toimittajat eri medioista, tajusin, etten ollut jututtanut opinnäytetyöhöni ainuttakaan naistoimittajaa. Se olisi kenties kannattanut, sillä kuka tietää, naisnäkökulma olisi hyvinkin voinut tuoda jotain uutta aiheen tiimoilta. En myöskään jututtanut opinnäytetyötäni varten yhtäkään naistenlehden toimittajaa. Nyt olen jututtanut vain yhtä kaupunkilehden (Berg), yhtä sanomalehden (Hujanen) ja yhtä aikakauslehdten toimittajaa (Sinokki).

Jälkikäteen ajateltuna aikakauslehdet olisivat voineet olla paremminkin edustettuina, sillä juuri aikakauslehdissä tehdään usein pidempiä ja syventäviä, arkaluontoisiakin aiheita sisältäviä haastatteluja. Ja jos nyt saisin valita, varaisin vieläkin enemmän aikaa valitsemieni toimittajien haastattelemiseen, enkä välttämättä haastattelisi heitä sähköpostitse. Voi näet olla, että kasvotusten tai edes puhelimitse jutellessa olisin saanut haastatteluista vieläkin enemmän irti.

En silti missään nimessä koe, että opinnäytetyöni olisi ollut mitenkään turha tai yhdentekevä, vaikken valtavasti uutta tietoa saanutkaan tai haastatellut siihen enempää henkilöitä. Uskon nimittäin aidosti, että arkaluontoisia asioita sisältävät haastattelut ja niiden tekeminen ovat tässäkin yhteydessä tärkeä ja esiin nostamisen arvoinen aihe. Se on myös aihe, joka olisi varmasti enemmänkin jatkotutkimuksen arvoinen.

LÄHTEET

Aaltonen, T., Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. 2005. Haastattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino. 189-222.

Anttila, P. 1996. Tutkimisen taito ja tiedonhankinta: Taito-, taide- ja muotoilualojen tutkimuksen työvälineet. Helsinki: Akatiimi.

Ampuja, E. 2018. Toimittaja, Seiska, Helsinki. Itsereflektointi journalistisen jutun perusteella 21.-28.3.2018.

Ampuja, E. 2018. Henkilöhaastattelu: Poikani kitui kuoliaaksi & Murhattiinko Jani potkujen vuoksi? Helsinki. Seiska 10/2018, 48-51.

Berg, T. 2018. Päätoimittaja, Uusi Lahti, Lahti. Sähköpostihaastattelu 20.3.2018.

Berg, T. 2017: Henkilöhaastattelu: Lapset on saatava pois sieltä! Lahti. Uusi Lahti 8.3.2017, 4-5.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara P. 2010. Tutki ja kirjoita. 15.-16. Helsinki: Tammi.

Hujanen, M. 2018. Toimittaja, Ilta-Sanomat, Helsinki. Sähköpostihaastattelu. 28.3.2018.

Hujanen, M. 2017: Henkilöhaastattelu: Poliisi epäilee: Äiti yritti polttaa perheensä Kanta-Hämeessä – naapuri havahtui lypsyltä liekkeihin. Helsinki. Iltasanomat.fi 9.3.2017.

Huovila, T. 2005. Toimittaja – tiedon etsijä ja vaikuttaja. Helsinki: WSOY.

Honkonen, M. 2016. Mitä minä sanoin? Haastateltavalla on oikeus tarkistaa omat lausumansa, mutta moni toimittaja lähettää luettavaksi koko jutun. Journalisti 26.3.2018 <https://www.journalisti.fi/artikkelit/2016/9/mit-min-sanoin/>.

Julkisen sanan neuvosto. 2011. Journalistin ohjeet ja liite. 25.3.2018. https://www.jsn.fi/journalistin_ohjeet/.

Jyväskylän yliopisto, viestintätieteiden laitos. Ryhmäviestinnän perusteet -verkko-oppimateriaali. Nonverbaalinen viestintä. Viitattu 23.3.2018. <https://www.jyu.fi/viesti/verkkotuotanto/ryhma-viesti/vuorovaikutus/viestinta/nonverbaalinen.html>

- Kauppila, R. 2005. Vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot. PS-kustannus. Keuruu.
- Kantola, A. & Mörrä, T. 1998. Journalismia! Journalismia? Helsinki: WSOY.
- Knight, M., Cook, C. 2013. Social media for journalists: Principles & practice. Los Angeles: Sage.
- Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Gummerus.
- Kuutti, H. 2006. Uusi mediasanasto. Jyväskylä: Atena.
- Kunelius, R. 2003. Viestinnän vallassa: Johdatus joukkoviestinnän kysymyksiin. Helsinki: WSOY.
- Laitsaari, M. Johdatus journalismiin. 26.3.2018.
<http://materiaalit.internetix.fi/fi/opintojaksot/8kieletkirjallisuus/aidinkieli/journalistiikka/johdatus>
- Lehtinen, A. 2014. 26.3.2018. Kaikki media ei ole journalismia. <https://etiikka.fi/media-ei-ole-journalismi/>.
- Lintula, A. & Valkama, M. 2009. Nuoren toimittajan eloonjäämisopas. Helsinki: Ajatus.
- Mäntylä, J. 2008. Journalistin etiikka. Gaudeamus Helsinki University Press, Helsinki.
- Mäntylä, J. 2008. Journalistin etiikka. Helsinki: Yliopistopaino.
- Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Tammi.
- Metsämuuronen, J. 2005. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä: Opiskelija-laitos. Helsinki: International Methelp.
- Metsämuuronen, J. 2011. Laadullisen tutkimuksen käsikirja (1. uudistettu laitos, e-kirja 1. p.). Helsinki: International Methelp.
- Nieminen, A-S. 2017: Oikeus tietää oikeutensa, Journalisti.fi.
- Nikander, P. & Ruusuvuori, J. 2017. Haastatteluaineiston litterointi. Teoksessa Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusuvuori, J. (toim.). Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino, 427–444.
- Raatikainen, E. 2015. Lujita luottamusta. PS-kustannus. Juva.

Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. 2017. Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusuvuori, J. (toim.). Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino, 46–83.

Sarajärvi, A. & Tuomi, J. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus.

Suhola, A., Turunen, S. & Varis, M. 2005. Journalistisen kirjoittamisen perusteet. Oy Finn Lectura AB. Helsinki.

Suomen Journalistiliitto 2017. Journalistin ohjeet. 30.3.2018-
<https://journalistiliitto.fi/fi/pelisaannot/journalistin-ohjeet/>

Sinokki, S. 2018. Toimittaja, Seiska, Helsinki. Sähköpostihaastattelu 18.3.2018

Sinokki, S. 2017. Henkilöhaastattelu: Tappaja toimi kuin kone! Helsinki. Seiska 42/2017, 14-17.

Syrjälä, L. & Numminen, M. 1988. Tapaustutkimus kasvatustieteessä. Oulu: Oulun yliopisto.

Vilkka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

Vilkka, H. 2015. Tutki ja kehitä. 4. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Vastuullista journalismia. Mikä merkki. Mistä tiedät, että uutinen on totta? 2.4.2018.
<https://vastuullistajournalismia.fi/merkki>.

Yin, R. K. 1994. Case study research: Design and methods (2nd ed.). Newbury Park, CA: SAGE Publications.